

УДК 746.5(477)

О. Б. ФЕДИНЧУК,

асистент кафедри декоративно-прикладного мистецтва факультету архітектури, будівництва та декоративно-прикладного мистецтва, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, м. Вижниця, Україна

ПРИКРАСИ З БІСЕРУ БУКОВИНСЬКОЇ НАРОДНОЇ МАЙСТРИНИ НАСТАСІЇ МАРУСИК

Фединчук О. Б. Прикраси з бісеру буковинської народної майстрині Настасії Марусик. У статті досліджуються бісерні народні та сучасні прикраси маловідомої, нині мешкаючої за кордоном майстрині традиційного народного мистецтва Буковини Настасії Марусик: шийні, нагрудні та поясні. Висвітлено типологію, художні особливості, цінність і значення прикрас народного майстра.

Ключові слова: прикраси, намисто, силянка-комір, згарда, гердан.

Фединчук О. Б. Украшения из бисера буковинской народной мастерицы Анастасии Марусик. В статье исследуются бисерные украинские народные и современные украшения малоизвестной, ныне проживающей за границей мастерицы традиционного народного искусства Буковины Анастасии Марусик: шейные, нагрудные и поясные. Освещено типологию, художественные особенности, ценность и значение украшений народного мастера.

Ключевые слова: украшения, ожерелье, силянка-воротник, згарда, гердан.

Fedynchuk O. B. The bead Ukrainian folk and modern decorations of the not very popular craftswoman Anastasia Marusyk are depicted in the article like neck decorations, chest and belt decorations which now lives abroad. The typology is reflected, artistic features (peculiarities) and value, and also the meaning of the decorations of the folk craftswoman.

Keywords: jewelry, necklace, threading-collar, zgardy, gerdany.

© О. Фединчук, 2015

Постановка проблеми. Аналіз літератури виявляє, що на сучасному етапі мистецтвознавчих досліджень досить важливим завданням є висвітлення здобутків митців, сучасників, які будують свою творчість на джерелах українського народного декоративно-прикладного мистецтва та створюють оригінальні прикраси за народними мотивами. У дослідженні маємо на меті розглянути та виокремити шийні, нагрудні та поясні прикраси маловідомої буковинської майстрині Настасії Марусин та те як в діаспорі зберігаються та передаються традиції буковинського бісероплетіння.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Дослідження бісерних прикрас в ансамблі народного одягу України досліджували С. Колос, І. Гургула [19], К. Матейко [13], М. Костишина [9], Т. Ніколаєва [15], З. Васіна [1], Гуцульчини – Д. Гоберман [3], Буковини – Е. Кольбенгаєр [8].

Окремо бісерні прикраси досліджувалися науковцями О. Врочинською [2] – всієї України, М. Сахро [17] – оздоби Гуцульщини, О. Федорчук [20] – західних областей та Г. Кожолянком [6] – Буковини. Рослинні, геометричні, антропоморфні, зооморфні, орнітоморфні мотиви у видах українського народного мистецтва розглядали М. Селівачов [18], та Буковини Н. Марусик [14]. Рослинні, геометричні, антропоморфні, зооморфні, орнітоморфні мотиви у видах українського народного мистецтва розглядали М. Селівачов [18], Н. Марусик [14].

Метою даного дослідження є проаналізувати творчу колекцію бісерних оздоб маловідомої майстрині традиційного народного мистецтва Буковини Настасії Марусик: типологію, художні особливості та їхню мистецьку вартісність.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні провідну роль у збереженні й розвитку народних традицій на Буковині відіграє національна спілка майстрів народного мистецтва України, членом якої є Настасія Марусик – майстер традиційного народного мистецтва (ручна вишивка, герданоплетіння), етнограф, збирач старожитностей, дослідник української народної культури, лауреат обласної премії ім. Г. Гараса за збереження, відродження та розвиток народного мистецтва Буковини. У творчому доробку Настасії Марусик – книга-альбом «Барви Буковини» – 2006 р., побудована на власних експедиційних матеріалах Чернівецької області в яких були зібрані понад шість сотень зразків фрагментів вишивки та ткацтва, а також матеріалах музейної колекції Українського Національного музею в м. Чикаго (США). Публіцистичне видання «Буковинське вишиття і ткацтво. Знаки-символи» – 2011 р., є спробою авторки привернути увагу майстрів, дослідників та шанувальників народного мистецтва до символіки орнаментів, які передавалися від покоління до покоління нашими предками; воно ілюстроване фрагментами з приватної колекції Миколи Шкрібляка.

Настасія родом із с. Кадубівців Заставнівського району Чернівецької області. Закінчила Чернівецький національний університет і Вінницький політехнічний інститут. За фахом – майстриня інженер-електрик.

Іл. 1. Дводільна селянка-комір "Сварга".
Матеріал: бісер, склярус, нитки.
Техніка виконання: нанизування

Іл. 2. Гердан стрічковий "Безкінечник".
Матеріал: бісер, склярус, нитки.
Техніка виконання: нанизування, ткання

А народне мистецтво – захоплення, любов до якого їй привила мама. Ще змалечку Настасія вчилася вишивати, переймаючи досвід від сестер, матері та бабусі. І незважаючи на те, що понад десять років майстриня проживає в м. Чикаго, любов до народного мистецтва вона передає молодому поколінню української діаспори Америки.

Настасія Марусик є авторкою численних публікацій на тему українських народних традицій та символіки народного орнаменту. Вона веде також

мистецьку рубрику на сторінках американської української газети «Час і події», рубрику «Традиції рідного краю» на українському громадському радіо «UKIEDRIVE», класи герданоpletіння в «Школі мистецтв» при катедрі святого Миколая (Чикаго). Доповнює згадані здобутки авторська колекція народних та сучасних бісерних прикрас. Джерелознавчою базою для створення бісерних оздоб стали рідне село Кадубівці, а також орнаменти Вижицького, Глибоцького, Кіцманського, Новосельського, Путильського, Сторожинецького та Хотинського районів Чернівецької області.

Колекція прикрас із бісеру Настасії Марусик невелика за кількістю – всього двадцять п'ять експонатів. Більша їх частина виконана на народній основі, а частина доповнена новаторськими авторськими ідеями. Опираючись на наукову розробку типології українських народних прикрас із бісеру мистецтвознавця Олени Федорчук [19:705], авторську колекцію Настасія Марусик можемо поділити на наступні типологічні групи, підгрупи та типи.

У нашійній типологічній групі представлено дванадцять бісерних прикрас. Дана типологічна група ділиться на підгрупи – гердани та селянки-коміри. Більша частина прикрас представлена підгрупою селянки-коміри: дводільна селянка-комір «Сварга», однодільна селянка-комір з підвісками «Зигзаг», однодільна селянка-комір з підвісками «Берегиня», селянка однодільна з підвісками (копія з книги Г. Врочинської), однодільна селянка-комірець «Дороги», прикраса «Плетінка», яка складається із мониста та дводільної селянки, однодільна селянка з кулоном і підвісками «Сонце», дводільна селянка з підвісками «Калина».

Типологічна підгрупа селянки-коміри ділиться на типи: однодільні та дводільні селянки. Виконані прикраси технікою нанизування (селяння, плетіння) – одним із найдавніших методів виготовлення бісерних оздоб зразки яких датуються першою половиною XIX ст. [17:440]. Дані типи прикрас характерні всім районам Буковини. Зокрема про побутування шийних прикрас з круглого бісеру – селянки на Путильщині згадує у своїх дослідженнях М. В. Костишина [9:111]. Враховуючи особливості даної техніки, в орнаментах домінує геометричний характер мотивів. Кількість елементів покладених в основу візерунків, обмежена: це відрізки прямих, більші та менші трикутники, криві лінії, але варіювання їх у всіляких конфігураціях, неоднаковій послідовності, ритмі та масштабі дає практично необмежене розмаїття мотивів. Завершеності та цілісності селянкам-комірам додають тороки та підвіски, виготовленні з бісеру та склярусу (іл.1).

Типологічна підгрупа гердани в свою чергу ділиться на такі типи, як стрічковий та стрічковий з підвісками. До складу даної підгрупи входять: гердан стрічковий нашивний «Птахи», гердан стрічковий з підвісками, гердан стрічковий «Безкінечник». Для виготовлення цих прикрас майстриня задіяла інший спосіб виготовлення бісерних прикрас – ткання, схожий до техніки виготовлення полотна.

Серед усіх технік ця техніка для виготовлення герданів застосовується найчастіше [17:441]. Прикраса гердан стрічковий «Безкінечник» щільно прилягає до шиї та підшитий на стрічку «герасівку», яку майстриня підбрала під колір прикраси (іл. 2).

Типологічна група нагрудних прикрас представлена дев'ятьма прикрасами, які в свою чергу діляться на підгрупи – гердани та силянки-коміри. Більшу частину групи складають гердани: гердан стрічковий, гердан стрічковий «Меандр», гердан розетковий «Дерево», гердан розетковий «Вінок», гердан розетковий «Дубок», гердан стрічковий «Сварга 2», гердан розетковий «Solo», гердан розетковий «Зірка».

Ця типологічна підгрупа представлена герданами двох типів: гердан стрічковий та гердан розетковий. Техніка виконання – ткання на верстаті та нанизування. Переважає фітоморфний, орнітоморфний геометризований орнамент, наближений до природних реалій. Настасія задіяла орнаменти з буковинських вишитих сорочок міста Вашківці Вижницького району; села Кадубівці Заставнівського району, міста Путила та села Усть-Путила Путильського району, в яких більш поширені були візерунки квітів, які на Буковині називали «цвіток-ромашки», «відорвані-квіти», «головата квітка» (іл. 3). Для цих герданів характерні: мотив «вазони» – прототип міфологічного образу дерева життя [18:173-179], та мотив дерева життя, в основі якого стоять два птахи (іл. 4). У народних буковинських орнаментах досить часто зустрічається пташина символіка, птахи сидять по обидва боки дерева життя при корені, всередині стовбура і на верхівці та символізують міцність роду [14:41].

Типологічна підгрупа силянки-коміри поділяються на типи – однодільна силянка та криза. До даної підгрупи належать: силянка з підвісками «Рушничок», силянка-криза з підвісками та дво-дільна силянка з підвісками «Лемко». В даній підгрупі авторкою використані геометричні орнаменти. Найбільш розповсюджений елемент орнаментів підгрупи силянки-коміри є ромб з видовженими сторонами та контурами, гладенькими або роздробленими виступами – «ріжками» та дрібними ромбами – «головками» [17:441]. Загалом всі елементи силянок дрібні, але в нижній частині вони дещо збільшуються, а завершеності прикрасам додають тороки та підвіски (іл. 5).

Типологічна група поясних прикрас із бісеру представлена лише одним експонатом: гердан стрічковий «Безкінечник». Техніка виконання – ткання та нанизування. Застосований геометричний гуцульський орнамент поширений у гірських районах Буковини. В основі орнаментальної композиції – ромб, трикутник та криві лінії, які часто зустрічаються у вишивці цього регіону (іл. 6). Новаторськими щодо способу й декору є три авторські роботи: «Спіраль», «Коралі» та «Силянка» (остання робота визнана «Кращим твором року 2013» Всеукраїнської конкурсу-виставки народного мистецтва Спілки народних майстрів України у місті Києві).

У композиції прикраси «Спіраль» мисткиня поєднала композиційні ознаки намиста, «пацьорок», ко-

Іл. 3. Гердан розетковий «Вінок»,
Матеріал: бісер, склярус, нитки.
Техніка виконання: нанизування, ткання

4. Гердан розетковий «Птахи».
Матеріал: бісер, склярус, нитки.
Техніка виконання: ткання

рального намиста, «венеціанського» намиста з гранатовим, бірюзовим, агатовим намистом у восьмишарове комбінаторне намисто. Одна з найулюбленіших

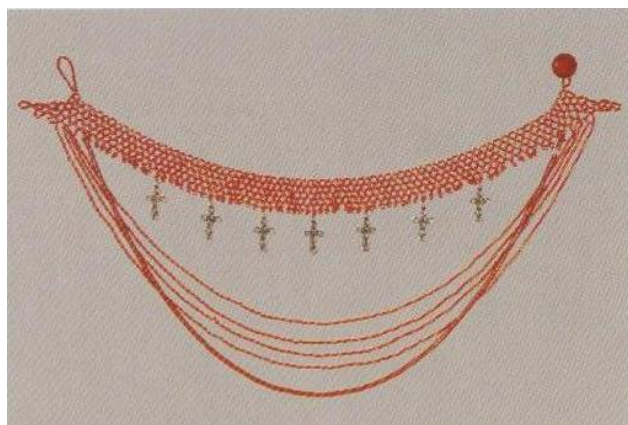
5. Криза "Лемко".
Матеріал: бісер, склярус, нитки.
Техніка виконання: нанизання.

6. Гердан стрічковий "Безкінечник".
Матеріал: бісер, склярус, нитки.
Техніка виконання: нанизання, ткання

7. Намисто "Спіраль".
Матеріал: бісер, гранат, бірюза, агат, корал, венеціанські намистини, нитки, металеві елементи.
Техніка виконання: нанизання, набирання в разки

8. Оздоба, що складається з намиста та силянки-коміра.
Матеріал: бісер, склярус, металеві хрестики, нитки.
Техніка виконання: нанизання, набирання в разки.
(учасниця Всеукраїнської виставки-конкурсу народного мистецтва на крацій твір 2014 року)

прикрас українських жінок (у селянок намисто було скромніше, у заможних жінок – часто з перлів, бурштину та низок срібних та золотих монет) [5:67]. Останній шар даної роботи доповнений підвісками круглої форми, що за художньо-стилістичними ознаками нагадує спіраль. Один із різновидів мандра, цей елемент орнаменту розповсюджений на буковинських та гуцульських вишивках (іл. 7).

У бісерній прикрасі «Силянка» Настасія поєднала гердан шийний, намисто та металеві хрестики, послідовно розміщуючи їх на гердані, що за композиційними ознаками дуже схоже на згарду. Про прикраси-силянки червоних кораліків, розділених між собою металевими масяжними бляшками, у своїх дослідженнях згадує В. Шухевич [17:441]. Поєднання художньо-стильових ознак згарди, намиста та шийного гердана створює нову декоративно ефектнішу форму, витонченішу але одночасно зближену з народними традиціями оздобу (іл. 8).

Висновки і перспективи. Проаналізувавши творчість Настасії Марусик та детально розглянувши колекцію її творчих прикрас, відзначимо, що майстриня дотримується народних традицій виготовлення бісерних прикрас, наслідує народні буковинські орнаментальні мотиви, вдало творчо укладає їх у сучасні оздобу та вносить новаторські ідеї, які хоч і є нововведенням, але це не випадкове відхилення від традицій виготовлення народних бісерних прикрас цього краю.

УДК 7.071.1.017.4.(477)

Любов КРАЙЛЮК,*доцент кафедри образотворчого**і декоративно-прикладного мистецтва,**кандидат мистецтвознавства,**Рівненський державний гуманітарний університет,**м. Рівне, Україна***КОЛОРИСТИЧНИЙ АСПЕКТ
ТВОРЧОСТІ ОЛЕНИ ОХРИМИК****ЛІТЕРАТУРА**

1. Васіна З. О. Українське народне вбрання XVII–XX ст. // Український літопис вбрання: книга-альбом / З. О. Васіна – К., 2006. – Т. 2 – Розд. 5 – С. 280-285.

2. Врочинська Г. В. Українські народні жіночі прикраси XIX – початку XX століть / Г. В. Врочинська. – К.: Родовід, 2008. – 232 с. : іл.

3. Гоберман Д. Н. Искусство гуцулов / Д. Н. Гоберман. – М.: Сов. художник, 1980 – С. 180: іл.

4. Декоративно-ужиткове мистецтво. Словник. Т. 1. / Запаско Я. П. (кер. авт. кол.), Голод І. В. [та ін.] – Львів: Афіша. 2000. – 364 с.: 316 іл.

5. Декоративно-ужиткове мистецтво. Словник. Т. 2. / Запаско Я. П. (кер. авт. кол.), Голод І. В. [та ін.] – Львів: Афіша. 2000. – 400 с. : 279 іл.

6. Кожолянко Г. Доповнювальні елементи традиційного народного костюма українців Буковини // Народна творчість та етнографія. – К: Наук. думка, 2010. – № 1. – С. 57.

7. Колос С., Гургула І. Українське народне мистецтво. Вбрання / Колос С. Гургула І. – К.: 1961. – 325 с. : іл.

8. Кольбенгаер Е. Взорі вишиванок домашнього промислу на Буковині / Е. Кольбенгаер – [б.м.]: СЕ Союзу українців в Канаді, 1974. – 98 с.

9. Костишина М. В. Український народний костюм північної Буковини: традиції і сучасність. – Чернівці: Рута, 1996. – 191 с. : іл.

10. Кращий твір року. Всеукраїнська виставка-конкурс народного мистецтва / Авт.-упоряд. Є. Шевченко, В. Корнієнко. – К.: Народні джерела, 2013. – 104 с. : іл.

11. Кращий твір року. Всеукраїнська виставка-конкурс народного мистецтва / Авт.-упоряд. Є. Шевченко, В. Корнієнко. – К.: Народні джерела, 2010. – 84 с. : іл.

12. Кращий твір року. Всеукраїнська виставка-конкурс народного мистецтва / Авт.-упоряд. Є. Шевченко, В. Корнієнко. – К.: Народні джерела, 2011. – 92 с. : іл.

13. Матейко К. І. Український народний одяг / К. І. Матейко. – К.: Наук. думка, 1977. – 221 с. : іл.

14. Марусик Настасія. Буковинське вишиття і ткацтво. Знаки-символи: [книга-альбом]. – Київ-Чернівці, 2011. – 80 с. : іл.

15. Марусик Настасія. Новини Чернівці: Інформаційний портал газети...[Електронний ресурс]. – Режим доступу: [molbuk.ua>tags/Настасія_Марусик/](http://molbuk.ua/tags/Настасія_Марусик/)

16. Ніколаєва Т. Історія українського костюма / Т. Ніколаєва – К.: Либідь, 1996. – С. 105-109. : іл. – (З. Васіної, Л. Мінської, Т. Ніколаєвої, О. Слінчак, М. Старовойт). – К.: Либідь, 1996. – 105 с.

17. Сахро М. П. Прикраси з бісеру // Гуцульщина: історико-етнографічне дослідження. – К., 1987. – С. 440-441.

18. Селівачов М. Р. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія). – К., 2005. – XVI, 400 с. : іл.

19. Федорчук О. Типологія українських народних прикрас із бісеру // Народознавчі зошити. – Львів, 2003. – № 5, № 6. – С. 706.

Федорчук О. Українські народні прикраси з бісеру / О. Федорчук. – Львів: Свічадо, 2007. – 120 с. : іл.

Крайлюк Л. В. Колористичний аспект творчості Олени Охримик. Олена Охримик – яскравий представник львівської мистецької школи – художник текстилю та живописець – присвятила 13 років творчій та педагогічній праці в Рівному. Її професійне становлення відбувалося на засадах українського колоризму, який у 60-х роках минулого століття плекався у Львові як своєрідна форма спротиву соціалістичному реалізму. Художниця протягом десятиліть плідно експериментує у різних галузях образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва. Її гобелени та полотна поряд із творчими здобутками учнів продовжують розвивати традиції українського колоризму.

Ключові слова: композиційна структура, стилістичні особливості, текстиль, гобелен, колорит.

Крайлюк Л. В. Колористический аспект творчества Елены Охримик. Елена Охримык – яркий представитель львовской художественной школы – мастер текстиля и живописец – посвятила 13 лет творческой и педагогической работе в городе Ровно. Ее профессиональное становление осуществлялось под влиянием украинского колоризма, который в 60-х годах прошлого века развивался во Львове как своеобразная форма сопротивления социалистическому реализму. Художница на протяжении десятилетия плодотворно экспериментировала в разных видах изобразительного и декоративно-прикладного искусства. Ее гобелены и полотна наряду с творческими достижениями учеников продолжают развивать традиции украинского колоризма.

Ключевые слова: композиционная структура, стилистические особенности, текстиль, гобелен, колорит.

Kraylyuk L. V. Coloristic aspect of Elena Ohrimenko's creativity. Olena Okhrymyk is a brilliant representative of the Lviv art school, a textile artist and a painter, has devoted 13 years to the creative and the pedagogical activity in Rivne. Her professional development has taken place on the basis of Ukrainian colourisms that was developed in Lviv in the 60's of the past century as a form of resistance to the socialist realism. The artist has been experimenting successfully for decades in different areas of fine and decorative art. Her tapestries and canvases along with the creative achievements of students continue to develop the traditions of the Ukrainian colourisms.

Keywords: the composite structure, stylistic features, textile, gobelin, flavor.

© Любов Крайлюк, 2015